

ARTICLE 19

ทลายความเงี้ยบงัน

การกลับมาใช้กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ
ในประเทศไทย

มีนาคม 2564

ARTICLE 19

Free Word Centre
60 Farringdon Road
London
EC1R 3GA
United Kingdom

T: +44 20 7324 2500

F: +44 20 7490 0566

E: info@article19.org

W: www.article19.org

Tw: [@article19org](https://twitter.com/article19org)

Fb: facebook.com/article19org

© ARTICLE 19 2564

งานชิ้นนี้เป็นไปตามสัญญาอนุญาตแบบ Creative Commons Attribution-Non-Commercial-ShareAlike 2.5

ท่านสามารถคัดลอก เผยแพร่ และแสดงงานชิ้นนี้ และผลงานสร้างสรรค์ต่อเนื่อง ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

- 1) ต้องให้เครดิตแก่ ARTICLE 19
- 2) ต้องไม่ใช้งานนี้สำหรับจุดประสงค์เชิงพาณิชย์
- 3) ต้องเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ต่อเนื่องจากสิ่งพิมพ์นี้ภายใต้สัญญาอนุญาตรูปแบบเดียวกัน

ท่านสามารถอ่านรายละเอียดทางกฎหมายของสัญญาอนุญาตอย่างสมบูรณ์ได้ที่นี้

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/legalcode>.

หากท่านสามารถส่งสำเนาของสื่อใดๆ ที่ท่านได้นำข้อมูลในรายงานชิ้นนี้ไปใช้มาให้เรา ทาง ARTICLE 19 จักขอขอบคุณยิ่ง

สารบัญ

คำนำ	5
บทนำ	7
มาตรฐานระหว่างประเทศในด้านเสรีภาพการแสดงออก	9
มาตรา 112 - ประวัติศาสตร์ที่เจียบงัน	14
คลื่นลูกใหม่ของการฟ้องคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ	18
ข้อเสนอแนะ	24

คำนำ

รายงานของ ARTICLE 19 เกี่ยวกับการกลับมาของใช้กฎหมาย “หมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ” ในประเทศไทยถูกจัดทำขึ้นในเวลาที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เช่นเดียวกับในอดีต ปัจจุบันเจ้าหน้าที่รัฐไทยก็มีการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ เพื่อปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองและลงโทษประชาชนที่เรียกร้องการปฏิรูปตามระบอบประชาธิปไตย การวิเคราะห์กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ของ ARTICLE 19 มีความสำคัญ และรายงานฉบับนี้ได้ชี้ให้เห็นโดยชัดเจนแล้วว่า กฎหมายดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกโดยสิ้นเชิง

เมื่อปี 2560 ตอนข้าพเจ้าทำหน้าที่เป็นผู้รายงานพิเศษแห่งองค์การสหประชาชาติ ในด้านการส่งเสริมและปกป้องสิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ข้าพเจ้าได้ออกแถลงการณ์แสดงความกังวลต่อกรณีเจ้าหน้าที่ประเทศไทยดำเนินคดีต่อนายจตุภัทร์ บุญภัทรรักษา นักศึกษา-นักกิจกรรม ด้วยความผิดตามมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา หรือที่เรียกว่า กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ของประเทศไทย ตอนนั้น ผมกล่าวว่า “กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ”

นายจตุภัทร์เป็นบุคคลแรกที่ถูกฟ้องด้วยข้อหานี้ หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 ขึ้นครองราชย์ เขาถูกจับกุมจากการแชร์บทความข่าว บีบีซีเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์บนหน้าเฟซบุ๊ค คดีของจตุภัทร์เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เจ้าหน้าที่รัฐไทยใช้ข้อหาเดียวกันในการเอาผิดกับประชาชนอย่างน้อย 98 คน ระหว่างปี 2557-2561

หลังจากการเว้นวรรคเป็นเวลาสองปี ปัจจุบันรัฐบาลไทยได้เริ่มดำเนินคดีกับนักกิจกรรมและผู้วิจารณ์ด้วยมาตรา 112 อีกครั้ง ข้าพเจ้ารู้สึกสลดใจที่ได้รับทราบว่ามีนายจตุภัทร์กำลังถูกสอบสวนในกรณีการหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ อีกครั้ง และอาจถูกส่งกลับไปยังเรือนจำ ชาวที่น่าตกใจไม่แพ้กัน คือ ชาวเกี่ยวกับนัก

ปกป้องสิทธิมนุษยชนที่มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่ง ซึ่งกำลังถูกสอบสวนในข้อหามาตรา 112 จากเพียงการอ้างถึงแถลงการณ์ในปี 2560 เกี่ยวกับกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ของผมในการปราศรัยในที่ชุมนุมเมื่อปีที่แล้ว

การใช้มาตรา 112 เต็มไปด้วยความไร้เหตุผลมากมาย ไม่นานมานี้ มีข้าราชการท่านหนึ่งในวัยกว่า 60 ปี ถูกตัดสินจำคุกเป็นเวลา 43 ปีจากการแพร่คลิปวิดีโอบนยูทูปและเฟซบุค มีนักเรียนมัธยมปลายอายุ 16 ปี ที่อาจต้องเผชิญการตัดสินจำคุก 15 ปีจากข้อความบนสื่อของเขา มีแกนนำนักกิจกรรมประชาธิปไตยกำลังถูกสอบสวนในข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ เป็นจำนวน 17 คน ซึ่งในทางทฤษฎีอาจถูกตัดสินจำคุกรวมกันมากกว่า 250 ปี

รัฐบาลไทยจะต้องกลับแนวทางปฏิบัติที่ละเมิดสิทธิและยุติการใช้มาตรา 112 กับผู้เข้าร่วมชุมนุมอย่างสันติ ผู้วิจารณ์รัฐบาล และนักกิจกรรมเรียกร้องประชาธิปไตย สิ่งที่เขาพูดเกี่ยวกับกฎหมายนี้ในช่วงกระแสการดำเนินคดีรอบที่ผ่านมาสสมควรถูกนำมาพูดซ้ำอีกครั้ง “กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ไม่ควรมีตำแหน่งแห่งที่ในประเทศประชาธิปไตย ข้าพเจ้าขอเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ของประเทศไทยดำเนินการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาของประเทศ และยกเลิกข้อกฎหมายดังกล่าว ซึ่งถูกใช้สร้างความชอบธรรมในการดำเนินคดีทางอาญา”

เดวิด เคย์

ศาสตราจารย์คลินิกด้านกฎหมาย มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย วิทยาเขตเออร์ไวน์ อดีตผู้อำนวยการพิเศษแห่งองค์การสหประชาชาติในด้านการส่งเสริมและปกป้องสิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก (2557-2563)

มีนาคม 2564

บทนำ

ในปีที่ผ่านมาเกิดการชุมนุมเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยอย่างเข้มข้นเกิดขึ้นทั่วประเทศไทย ซึ่งนำโดยนักกิจกรรมรุ่นใหม่ที่ต้องการเห็นการปฏิรูปทางการเมือง สิ่งที่ผลักดันการชุมนุมเหล่านี้คือความคับข้องใจต่อรัฐบาลที่สนับสนุนโดยกองทัพและความรู้สึกโดยทั่วไปในหมู่เยาวชนว่าตนเองกำลังถูกลิดรอน ยิ่งกว่านั้น การยุบพรรคอนาคตใหม่ซึ่งได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในหมู่ผู้ลงคะแนนเสียงอายุน้อยในเดือนกุมภาพันธ์¹ และการหายตัวไปของนายวันเฉลิม สัตย์ศักดิ์สิทธิ์ นักกิจกรรมด้านประชาธิปไตยในประเทศกัมพูชาในเดือนมิถุนายน² เป็นการสุ่มไฟให้โหมแรงยิ่งขึ้นไปอีก ขณะที่การชุมนุมเติบโตขึ้นทั้งในแง่ตัวเลขและขอบเขต ผู้ชุมนุมได้กลั่นกรองข้อเรียกร้องออกมาโดยพุ่งไปที่การร่างรัฐธรรมนูญใหม่ การเลือกตั้งรัฐบาลใหม่ และการหยุดคุกคามและข่มขู่ผู้วิจารณ์รัฐบาล นอกจากนี้ นักกิจกรรมและผู้ชุมนุมไทยนับพันคนยังเริ่มตั้งคำถามต่อบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในการเมืองไทย ซึ่งถือเป็นการก้าวข้ามออกจากบรรทัดฐานทางประวัติศาสตร์ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

รัฐบาลไทย นำโดยอดีตนายกรัฐมนตรี นายประยุทธ์ จันทร์โอชา ตอบโต้อย่างฉับพลันและรุนแรงต่อการท้าทายอย่างเปิดเผยต่อโครงสร้างอำนาจเดิมนี้อย่างที่เจ้าหน้าที่รัฐได้ดำเนินคดีต่อผู้ชุมนุมหลายร้อยคนด้วยกฎหมายหลายฉบับ แกนนำนักกิจกรรมบางคนตกเป็นผู้ต้องหาในหลายคดีและอาจถูกตัดสินจำคุกเป็นเวลาหลายสิบปี เจ้าหน้าที่ปิดกั้นการแสดงออกบนโลกอินเทอร์เน็ต โดยมีการขอความร่วมมือจากบริษัทสื่อโซเชียลให้ลบเนื้อหาที่สุ่มเสี่ยงต่างๆ เจ้าหน้าที่ตำรวจไทยสลายการชุมนุมด้วยกำลัง โดยมีการใช้ปืนฉีดน้ำแรงดันสูงและแก๊สน้ำตาอย่างน้อยสองครั้ง ในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน 2563

¹ ARTICLE 19, 'Thailand: Dissolution of opposition party a further blow to human rights', 21 February 2020, <https://www.article19.org/resources/thailand-dissolution-of-opposition-party-a-further-blow-to-human-rights/>.

² Human Rights Watch, 'Cambodia: Thai Activist Abducted in Phnom Penh', 5 June 2020, available at: <https://www.hrw.org/news/2020/06/05/cambodia-thai-activist-abducted-phnom-penh>.

ในปลายปี 2563 เจ้าหน้าที่ได้ปลุกกลยุทธเก่าที่ได้เลิกใช้ไปก่อนหน้านี้ อันได้แก่ การใช้มาตรการทางกฎหมายต่อปัจเจกบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าหมิ่นประมาทสถาบันพระมหากษัตริย์ตามมาตรา 112 ในประมวลกฎหมายอาญา หรือที่รู้จักกันในชื่อกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์³ อันโด่งดังของประเทศไทย ก่อนหน้านี้หลังปี 2561 เป็นต้นมา เจ้าหน้าที่รัฐได้ระงับการใช้มาตรา 112 เป็นการชั่วคราวในทางปฏิบัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมีจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองเชื้อพระวงศ์จากการดูหมิ่นดูแคลน อาฆาตมาดร้าย และหมิ่นประมาท

การกลับมาใช้มาตรา 112 สะท้อนถึงภัยคุกคามร้ายแรงต่อเสรีภาพในการแสดงออกของประเทศ ในอดีต ข้อกฎหมายนี้เปิดช่องให้มีการตีความอย่างกว้างขวางและบรรจบกำหนดโทษที่รุนแรง โดยความผิดในแต่ละกรรมมีระวางโทษจำคุกสูงสุดถึง 15 ปีและโทษปรับ

ตั้งแต่วันที่ 24 พฤศจิกายน 2563 มีการใช้มาตรการทางกฎหมายด้วยมาตรา 112 กับปัจเจกอย่างน้อย 59 คน รวมถึงแกนนำผู้ชุมนุมหลายคน³ เจ้าหน้าที่ใช้การข่มขู่ว่าจะใช้การดำเนินคดีด้วยมาตราดังกล่าวเพื่อระงับการปะทุของการถกเถียงสาธารณะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสถาบันกษัตริย์ในการเมืองไทย อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่เริ่มมีการเพ่งเล็งต่อการแสดงออกที่เฉียดแต่ะประเด็นกษัตริย์เพียงเล็กน้อยเท่านั้นเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งความคิดเห็นต่อดัชนีกฎหมายเองด้วย

รายงานสรุปชิ้นนี้จะพูดถึงภาระหน้าที่ตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์³ รายงานได้รวบรวมข้อมูลต่างๆ จากการรายงานข่าว เอกสารทางราชการ และข้อมูลที่เปิดเผยต่อสาธารณะอื่นๆ รวมถึงบันทึกของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน ซึ่งให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่บุคคลที่ถูกดำเนินคดีจากการเข้าร่วมการชุมนุมหลายคนอีกด้วย ต่อจากนั้น รายงานฉบับนี้จะวิเคราะห์การนำมาตรา 112 กลับมาใช้กับผู้ชุมนุมที่เรียก

³ Thai Lawyers for Human Rights, 'The number of prosecutions under "Lèse Majesté" in 2020-21', 8 February 2021, available at: <https://tlhr2014.com/en/archives/24103>.

ร้องประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นรอบล่าสุด โดยเชื่อมโยงกับพันธกรณีของประเทศไทย ตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รายงานสรุปนี้จะปิดท้ายด้วยข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทย

มาตรฐานระหว่างประเทศในด้านเสรีภาพการแสดงออก

ข้อ 19(2) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันไว้ในปี 2539 และคุ้มครองสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออก ระบุว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก สิทธินั้นรวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความคิดทุกประเภท โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ทั้งนี้ไม่ว่า ด้วยวาจา เป็นลายลักษณ์อักษรหรือการตีพิมพ์ ในรูปของศิลปะ หรือโดยอาศัยสื่อประการอื่นตามที่ตนเลือก”⁴

ตามเงื่อนไขของ ICCPR สิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกอาจถูกจำกัดได้ในกรณีเฉพาะบางกรณีที่มีการนิยามไว้อย่างแคบ การจำกัดสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกใดๆ จะต้องผ่านเกณฑ์ทดสอบเคร่งครัดสามข้อ ได้แก่ ต้องมีการระบุไว้ในกฎหมาย ต้องเป็นไปเพื่อบรรลุเป้าหมายที่มีความชอบธรรม และต้องมีความจำเป็นและได้สัดส่วนกับเป้าหมายนั้น⁵ เป้าหมายที่มีความชอบธรรมนี้ถูกแจกแจงเป็นรายการอย่างละเอียดใน ICCPR อาทิ การเคารพสิทธิหรือชื่อเสียงของผู้อื่น ความมั่นคงแห่งรัฐ ความสงบเรียบร้อยของประชาชน สุขภาพของประชาชน และศีลธรรมอันดีของประชาชน⁶

มาตรา 112 กำหนดโทษสำหรับการแสดงออก 3 ประเภท ได้แก่

⁴ International Covenant on Civil and Political Rights, Article 19(2).

⁵ Human Rights Committee, General Comment No. 34, CCPR/C/GC/34, 12 September 2011, Para 22.

⁶ International Covenant on Civil and Political Rights, Article 19(3).

- การดูหมิ่น
- การหมิ่นประมาท
- การข่มขู่

กฎหมายหมิ่นประมาทจะมีความชอบธรรมเฉพาะต่อเมื่อกฎหมายมีการบังคับใช้อย่างแคบเพื่อปกป้องชื่อเสียงของปัจเจกบุคคล และเมื่อกฎหมายมีความได้สัดส่วนกับเป้าหมายนั้นเท่านั้น⁷ ข้อความที่เป็นข้อเท็จจริงอย่างแท้จริงไม่ควรถูกปิดกั้นโดยกฎหมายนี้⁸ นอกจากนี้ แม้ว่าการแสดงออกอาจถูกจำกัดในการบรรลุเป้าหมายที่มีความชอบธรรมเพื่อปกป้องชื่อเสียงของผู้อื่นก็ตาม แต่มันก็ไม่ควรถูกจำกัดการแสดงความคิดเห็นหรือการตัดสินคุณค่าใดๆ⁹ ในประเทศไทย เจ้าหน้าที่รัฐมีการใช้มาตรา 112 เพื่อปิดกั้นการแสดงข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การดำเนินคดีส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นไปเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ชอบธรรม

ความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญามีปัญหามากในแง่หลักความได้สัดส่วน ผู้เชี่ยวชาญและองค์กรระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนส่วนใหญ่มีความเห็นร่วมกันโดยกว้างขวางว่าควรยกเลิกความผิดอาญาในการหมิ่นประมาท¹⁰ ในความเห็นทั่วไป ฉบับที่ 34 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการติดตามการบังคับใช้ ICCPR ระบุว่า การถูกตัดสินจำคุกจากการหมิ่นประมาท “ไม่ใช่การลงโทษที่เหมาะสมไม่ว่าในกรณีใด” และเรียกร้องให้รัฐภาคี “พิจารณายกเลิกความผิดทางอาญาในการหมิ่นประมาท”¹¹

⁷ See, ARTICLE 19, ‘Defining Defamation: Principles on Freedom of Expression and Protection of Reputation’, 2017, Principle 2(a).

⁸ *Ibid.*, Principle 10; General Comment No. 34, para. 47.

⁹ *Ibid.*, Principle 13.

¹⁰ See, ARTICLE 19, ‘Defining Defamation’.

¹¹ General Comment 34, para 47.

หน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชนมีการเตือนเกี่ยวกับการใช้กฎหมายและนโยบายในการคุ้มครองสถาบันกษัตริย์และบุคคลสาธารณะอื่นๆ จากการถูกดูหมิ่น ในความเห็นทั่วไปฉบับที่ 34 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้แสดงถึงความกังวลต่อกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ โดยชี้ว่า คุณค่าของการแสดงออกโดยไม่ถูกปิดกั้นนั้นจะสูงเป็นพิเศษในการถกเถียงประเด็นการเมืองอย่างเป็นทางการเป็นสาธารณะ คณะกรรมการฯ กล่าวว่า

เพียงแต่ข้อเท็จจริงที่ว่า รูปแบบการแสดงออกถือเป็นการดูถูกดูแคลนบุคคลสาธารณะนั้นไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนการกำหนดบทลงโทษ... นอกจากนี้ บุคคลสาธารณะทุกคน รวมถึง บุคคลที่มีอำนาจทางการเมืองสูงสุด เช่น ประมุขของรัฐหรือรัฐบาล จะต้องอยู่ภายใต้การถูกวิพากษ์วิจารณ์และการคัดค้านทางการเมืองอย่างชอบธรรม... กฎหมายไม่ควรกำหนดโทษที่รุนแรงกว่าบนพื้นฐานของเพียงแค่อัตลักษณ์ของบุคคลที่อาจถูกประณาม¹²

ศาลสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศยังถือเสมอมาว่า เจ้าหน้าที่รัฐควรมีความอดทนอดกลั้นต่อคำวิพากษ์วิจารณ์สูงกว่าพลเมืองทั่วไป เจ้าหน้าที่ที่ทราบอยู่แล้วว่า การเลือกสายอาชีพที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสาธารณะนี้จะนำไปสู่การถูกตรวจสอบคำพูดและการกระทำโดยสื่อและประชาชนทั่วไป¹³ ดังนั้น เพื่อรับประกันว่าการถกเถียงจะเกิดขึ้นอย่างอิสระและไม่ถูกปิดกั้นด้วยการขู่ดำเนินคดี การใช้กฎหมายหมิ่นประมาทโดยเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องถูกจำกัดขอบเขตให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยทั่วไปแล้ว เจ้าหน้าที่ที่ยังมีความอาวุโสจะยิ่งถูกคาดหวังให้อดทนอดกลั้นต่อคำวิจารณ์มากขึ้นเท่านั้น ซึ่งรวมถึงการประพฤติปฏิบัตินอกอำนาจหน้าที่ด้วย

ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น กฎหมายมาตรา 112 และกฎหมายอื่นๆ ที่ให้ความคุ้มครองพิเศษแก่ประมุขของรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูงสวนทางกับหลักการประชาธิปไตย

¹² General Comment 34, para 38; See, ARTICLE 19, 'Defining Defamation', Principle 11.

¹³ European Court of Human Rights (European Court), *Bodrozoc and Vujin v. Serbia*, App. 38435/05 (2009), para 34.

ซึ่งกำหนดว่า รัฐบาลจะต้องสามารถถูกตรวจสอบโดยประชาชนได้ กฎหมายเช่นนี้ มักขัดขวางการถกเถียงสาธารณะเนื่องจากการสร้างความกลัวในการถูกลงโทษจากการแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ศาลสิทธิมนุษยชนได้มีความเห็นว่า ไม่ควรมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองพิเศษแก่ประมุขของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐคนอื่นๆ¹⁴ หลักการดังกล่าวยังมีความสำคัญเป็นพิเศษในกรณีที่ประมุขของรัฐไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง เช่น พระมหากษัตริย์ ผู้ซึ่งไม่สามารถถูกเรียกร้องความรับผิดชอบได้ผ่านระบบเลือกตั้งได้

ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนยังไม่ยอมรับการให้ความชอบธรรมในการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ด้วยเหตุผลของความมั่นคงแห่งรัฐอีกด้วย หลักการที่ 7 แห่งหลักการโยฮันเนสเบิร์กระบุว่า ความมั่นคงแห่งรัฐไม่ควรถูกนำมาใช้สนับสนุนการจำกัด “การวิพากษ์วิจารณ์หรือการดูหมิ่นชาติ รัฐหรือสัญลักษณ์ของรัฐ รัฐบาล หน่วยงานรัฐบาล หรือเจ้าหน้าที่รัฐของชาติตน หรือชาติ รัฐหรือสัญลักษณ์ของรัฐ รัฐบาล หน่วยงานรัฐบาล หรือเจ้าหน้าที่รัฐของชาติอื่น”¹⁵

แม้ว่ากฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอนุญาตให้รัฐจำกัดภัยคุกคามโดยชอบธรรมได้ แต่การห้ามภัยคุกคามด้วยมาตรา 112 นั้นมีขอบเขตกว้างเกินไป ซึ่งเปิดช่องว่างให้ตีความได้อย่างพร่าเพรีอ นอกจากนี้ ข้อกฎหมายนี้ก็ยังไม่ได้ระบุชี้เฉพาะถึงประเภทของภัยคุกคามที่อาจห้ามได้ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น ภัยคุกคามเกี่ยวกับอันตรายทางกายภาพ เพราะฉะนั้น “ภัยคุกคาม” ในมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญาจึงขัดกับหลักความชอบด้วยกฎหมายขั้นพื้นฐานดังที่อธิบายแล้วด้วยเกณฑ์สามข้อข้างต้น นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยได้บรรจุความผิดหลายข้อเกี่ยวกับการชู้ใช้กำลังอยู่แล้ว ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การกำหนดความผิดแยกต่างหากเพื่อปกป้องราชวงศ์ไม่มีความจำเป็น

¹⁴ European Court, *Pakdemirli v. Turkey*, App. 35839/97 (2005).

¹⁵ ARTICLE 19, Johannesburg Principles on National Security, Freedom of Expression, and Access to Information, 1996, Principle 7.

องค์กรและผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนได้เรียกร้องให้ประเทศไทยยกเลิกมาตรา 112 หรือปฏิรูปให้เป็นไปตามหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศซ้ำแล้วซ้ำเล่า ในปี 2560 เดวิด เคย์ ผู้รายงานพิเศษด้านการส่งเสริมและปกป้องสิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกในเวลานั้น กล่าวว่า “กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยไม่สอดคล้องกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ”¹⁶ และเขาได้เรียกร้องให้ประเทศไทย “ถอยกลับมาทบทวนประมวลกฎหมายอาญาของประเทศพร้อมยกเลิกกฎหมายที่สร้างความชอบธรรมแก่การดำเนินคดีทางอาญา”¹⁷

คณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการได้พิจารณาการควบคุมตัวด้วยข้อหามาตรา 112 และสรุปว่า การควบคุมตัวที่เกิดขึ้นนั้น “เป็นไปโดยพลการ”¹⁸

ในการทบทวนการบังคับใช้ ICCPR ของประเทศไทยในปี 2560 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้แสดงความกังวล “ถึงการวิพากษ์วิจารณ์และการเห็นต่างในประเด็นสถาบันกษัตริย์ที่มีโทษจำคุกถึง 3-15 ปี และการรายงานถึงจำนวนประชาชนที่ถูกคุมตัวและดำเนินคดีด้วยข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ที่เพิ่มสูงขึ้นตั้งแต่การรัฐประหาร และเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการพิพากษาลงโทษที่รุนแรง ซึ่งส่งผลใช้ประชาชนถูกจำคุกเป็นเวลาหลายสิบปีในบางคดี”¹⁹ คณะกรรมการฯ เสนอแนะให้ประเทศไทย “ทบทวนมาตรา 112 ของประมวลกฎหมาย

¹⁶ UN Office of the High Commissioner for Human Rights, Thailand: UN rights expert concerned by the continued use of lèse-majesté prosecutions, 7 February 2017, available at: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21149&LangID=E>.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ International Federation for Human Rights, ‘Lèse-majesté must not be used to criminalize pro-democracy protest leaders and participants’, 25 November 2020, available at: <https://www.fidh.org/en/region/asia/thailand/lese-majeste-must-not-be-used-to-criminalize-pro-democracy-protest>.

¹⁹ UN Human Rights Committee, Concluding observations on the second periodic report of Thailand, CCPR/C/THA/CO/2, 25 April 2017, para 37.

อาญา ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการดูหมิ่นเชื้อพระวงศ์ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อ 19 ของกติการะหว่างประเทศนี้”²⁰

มาตรา 112 - ประวัติศาสตร์ที่เจียบงัน

สยาม (ประเทศไทยในปัจจุบัน) ถูกปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จนถึงปี 2475 ในปี 2451 สยามมีการชำระและร่างกฎหมายใหม่ มาตรา 98 ของกฎหมายลักษณะอาญา ณ เวลานั้นมีการเอาผิดการแสดงความอาฆาตมาดร้ายหรือการหมิ่นประมาท (แต่ไม่มีการดูหมิ่น) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมเหสี มกุฎราชกุมาร หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน²¹ ในช่วงเวลาดังกล่าว บทลงโทษสูงสุด คือ โทษจำคุก 7 ปี และปรับสูงสุด 5,000 บาท (ประมาณ 165 เหรียญสหรัฐ) หรือทั้งจำทั้งปรับ มาตรา 110 ของกฎหมายลักษณะอาญาได้ขยายความคุ้มครองทางกฎหมายสำหรับ โอรสและธิดาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยโทษจำคุก 3 ปี และโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²² มาตรา 104 เอาผิดบุคคลที่แสดงความไม่จงรักภักดีหรือดูหมิ่นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัฐบาล หรือประเทศชาติ สร้างความปั่นป่วนในหมู่ประชาชน (ยุยงปลุกปั่น) หรือยั่วยุให้ประชาชนละเมิดกฎหมาย บุคคลที่ถูกตัดสินว่าผิดอาจถูกพิพากษาจำคุกสูงสุด 3 ปี และโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท²³

ในปี 2470 เมื่อภาวะตึงเครียดในหมู่มุขหัวก้าวหน้าที่ใช้สื่อในการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์สูงขึ้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ได้เพิ่มข้อย่อยในมาตรา 104 เพื่อจำกัด “แนวคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิด

²⁰ *Ibid.*, para 38.

²¹ Somchai Preechasilapakul and David Streckfuss, ‘Ramification and Re-Sacralization of the Lese Majesty Law in Thailand’, January 2008, pg. 3, available at: <https://www.law.cmu.ac.th/law2011/journal/20682.pdf>.

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.*, at 3-4.

เกิดความเกลียดชังหรือการเหยียดหยามรัฐบาล” โดยพระองค์ได้เพิ่มระวางโทษของมาตรา 104 เป็นจำคุก 10 ปี และปรับไม่เกิน 5,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²⁴

หลังจากการปฏิวัติการปกครองในปี 2475 ซึ่งแทนที่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ก็ถูกแก้ไขอีกครั้ง โดยเพิ่มข้อยกเว้นในกรณีที่การแสดงความคิดเห็นนั้นเป็นไปอย่างสุจริตใจหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ²⁵ นอกจากนี้ บทลงโทษสูงสุดยังถูกปรับลดลงมาเหลือจำคุก 7 ปี และปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

อย่างไรก็ตาม ในปี 2499 ระหว่างช่วงสงครามเย็นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลทหารของไทยได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาฉบับใหม่ และได้รับความผิดในข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ไว้ในมาตรา 112²⁶ การประกาศใช้กฎหมายฉบับใหม่นี้นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงสำคัญหลายประการ ประการแรก ข้อยกเว้นเกี่ยวกับการแสดงออกอย่างสุจริตใจและเพื่อประโยชน์ของประชาชนถูกนำออกไป ประการที่สอง จากที่มาตราเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ฉบับที่แล้วให้การคุ้มครองจากการหมิ่นประมาทและการข่มขู่คุกคาม (การอาฆาตมาดร้าย) เท่านั้น ฉบับใหม่ได้เพิ่มการเอาผิดกับการ “ดูหมิ่น” ไว้ด้วย

กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ มีเหตุให้ถูกแก้ไขอีกครั้ง หลังจากการเกิดเหตุการณ์การสังหารหมู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 นักศึกษาถูกกล่าวหาว่าได้รับอิทธิพลคอมมิวนิสต์และล้อเลียนมงกุฎราชกุมารใน

²⁴ *Ibid.*, at 4.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ Tamtai Dilokwittayarat, ‘The image of communism in Thai Politics’, 2003, Political Science Journal, Thammasat University.

การชุมนุมก่อนการนองเลือด การแก้ไขรอบนี้ได้มีการกำหนดโทษขั้นต่ำลงไป ในบทบัญญัติ ซึ่งมีผลมาจนทุกวันนี้²⁷

ข้อความของมาตรา 112 ในปัจจุบันระบุว่า “ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีถึง 15 ปี”²⁸

การฟ้องร้องด้วยข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ สามารถทำได้โดยบุคคลทั่วไป และบ่อยครั้งกระทำโดยหน่วยงานรัฐบาลเอง

แม้ในประเทศไทยจะมีการดำเนินคดีด้วยข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ มาเป็นเวลาหลายทศวรรษแล้ว แต่การใช้กฎหมายส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นในช่วงที่เกิดความไม่สงบในบ้านเมือง และถูกใช้เป็นเครื่องมือควบคุมทางการเมือง ตั้งแต่ปี 2490-2548 มีการบันทึกคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ทั้งหมด 329 คดี โดยในตัวเลขดังกล่าวมีจำนวนมากที่เกิดขึ้นในช่วงการลุกฮือของนักศึกษาาระหว่างปี 2519 และ 2520 (21 และ 42 คดี ตามลำดับ) ²⁹ตั้งแต่ปี 2550-2559 ศาลยุติธรรมรายงานว่ามียุติธรรมคดีที่มีฐานความผิดตามมาตรา 107-112 จำนวน 837 คดี³⁰ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่า จำนวนตัวเลขที่ศาลยุติธรรมเผยแพร่นี้เป็นคดีมาตรา 112 ทั้งหมด เนื่องจากไม่เคยมีการรายงานการดำเนินคดีด้วยมาตรา 107-111 เลย³¹

²⁷ Somchai Preechasilapakul and David Streckfuss, ‘Ramification and Re-Sacralization’.

²⁸ Hong Xiyue, ‘Thailand Protests: Lese-majeste law put back in force’, *Deutsche Welle*, 8 December 2020, available at: <https://www.dw.com/en/thailandprotests-lese-majeste-law-put-back-in-force/a-55869209>.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ The Court of Justice, ‘Section 107-112 case in the Court in 2007-2016’, October 2016, available at: <http://oppb.coj.emworkgroup.co.th/th/content/page/index/id/18114>.

³¹ มาตรา 107-111 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปลงพระชนม์พระมหากษัตริย์ การประทุษร้ายพระมหากษัตริย์ การปลงพระชนม์พระราชินี การประทุษร้ายพระราชินี และการสนับสนุนการปลงพระชนม์หรือการประทุษร้ายต่อพระมหากษัตริย์และพระราชินี ตามลำดับ

หลังจากการรัฐประหารในประเทศไทยเมื่อปี 2557 จำนวนของคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ พุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2557 เจ้าหน้าที่ตำรวจรายงานว่าได้รับคำฟ้องด้วยความผิดข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ กว่า 10,000 คำฟ้องในปีที่ผ่านมา และยืนยันว่า การฟ้องร้องได้เพิ่มขึ้นตั้งแต่การทำรัฐประหารเป็นต้นมา³² หลังจากปีดังกล่าว เจ้าหน้าที่รัฐไทยได้ดำเนินคดีกับประชาชนด้วยข้อหาเดียวกันกว่า 98 คน และอย่างน้อย 43 คนถูกพิพากษาให้ผิด³³

ในปี 2558 ศาลทหารได้ทำลายสถิติการพิพากษาลงโทษในความผิดฐานหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ด้วยการพิพากษาจำคุก เขียรสุธรรม (สงวนนามสกุล) เป็นเวลา 50 ปี และศศิวิมล (สงวนนามสกุล) เป็นเวลา 56 ปี หลังจากถูกตัดสินให้ผิดจากการโพสต์เฟซบุ๊คดูหมิ่นราชวงศ์เป็นจำนวนหลายกรรม บทลงโทษของจำเลยทั้งสองคนถูกปรับลดลงกึ่งหนึ่งเนื่องจากยอมสารภาพผิด³⁴

การพักการดำเนินคดีด้วยข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ในทางปฏิบัติ ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2561 จนถึงปลายปี 2563 มักถูกอธิบายอย่างกว้างขวางว่าเป็นผลมาจากการแทรกแซงโดยตรงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 ซึ่งทรงรับสั่งห้ามไม่ให้ใช้มาตรา 112³⁵ ในปี 2561 สำนักงานอัยการสูงสุดได้ดำเนินการหลายขั้นตอนเพื่อชะลอกระแสการดำเนินคดีด้วยมาตราดังกล่าว เช่น การออกคำสั่งให้อัยการรวบรวมรายงานการสอบสวนที่เกี่ยวกับมาตรา 112

³² The Sunday Nation, 'Lèse majeste complaints top 10,000', *The Nation*, 2 November 2014, available at: <https://www.nationthailand.com/news/30246773>.

³³ Al Jazeera, 'Thailand's lèse majeste law: A weapon to silence dissent?', *Al Jazeera*, 15 October 2020, available at: <https://www.aljazeera.com/news/2020/10/15/thailands-lese-majeste>.

³⁴ iLaw Freedom, 'Tiansutham: posted facebook "Yai Dangdued"', available at: <https://freedom.ilaw.or.th/en/case/649>.

³⁵ Thai Lawyers for Human Rights, 'Changes in Thailand's lèse-majesté prosecutions in 2018', 15 January 2018, available at: <https://tlhr2014.com/en/archives/10431?lang=en>.

ทั้งหมด และละเว้นการตัดสินใจใดๆ ในคดีที่ยังไม่สิ้นสุด³⁶ สำนักงานอัยการสูงสุดยังได้ออกกฎระเบียบเพื่อแก้ไขแนวทางการดำเนินคดีที่อัยการใช้ในการตัดสินใจว่าจะสั่งฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ การตัดสินใจไม่ดำเนินคดีนี้อาจเป็นผลมาจากการคำนึงถึง “ผลกระทบต่อความมั่นคงและความปลอดภัยของพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์”³⁷ กฎระเบียบดังกล่าวยังให้อำนาจอัยการสูงสุดในการตัดสินใจว่าจะสั่งฟ้องในคดีใดๆ หรือไม่ ซึ่งเป็นการโอนถ่ายอำนาจจากอัยการแต่ละคน³⁸ ในเดือนมิถุนายน 2563 นายประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ยืนยันว่า พระมหากษัตริย์ได้รับสั่งไม่ให้รัฐบาลบังคับใช้มาตรา 112³⁹

คลื่นลูกใหม่ของการฟ้องคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ

ในเดือนพฤศจิกายน 2563 นายประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า จะบังคับใช้กฎหมายทุกฉบับ รวมถึงมาตรา 112 กับผู้ชุมนุม⁴⁰ เพื่อตอบโต้การชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั่วประเทศ เขาให้เหตุผลต่อการยกเลิกการระงับการใช้มาตรา 112 ในทางปฏิบัติในครั้งนี่ว่า “รัฐบาลและหน่วยงานด้านความมั่นคงจึงจำเป็นต้องเพิ่มความเข้มข้นในการปฏิบัติ โดยจะบังคับใช้กฎหมายทุกฉบับ ทุกมาตราที่มีอยู่ ดำเนินการต่อผู้ชุมนุมที่กระทำความผิดฝ่าฝืนกฎหมาย เพิกเฉยต่อการเคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น”⁴¹

³⁶ *Ibid.*

³⁷ สำนักงานอัยการสูงสุด, แนวทางปฏิบัติในการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112, 21 กุมภาพันธ์ 2561, available at: <http://www.ogad.ago.go.th/dagsu/images/stories/v61/v54.pdf>.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Hong Xiyue, ‘Thailand Protests’.

⁴⁰ Panu Wongcha-um & Kay Johnson, ‘Special Report-The last taboo. A new generation of Thais is defying the monarchy’, *Reuters*, 18 December 2020, available at: <https://www.reuters.com/article/us-thailand-protests-youth-specialreport-idUSKBN28S1AQ>.

⁴¹ Hong Xiyue, ‘Thailand Protests’.

สมาชิกรัฐสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากหลายพรรคการเมืองได้แสดงความสนับสนุนต่อการประกาศบังคับใช้มาตรา 112 อีกครั้ง ทั้งนายจเด็จ อินสว่าง สมาชิกวุฒิสภาและรองประธานคณะกรรมการวิสามัญการพิทักษ์และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ นายจรินทร์ ลักษณวิศิษฏ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และนางสาวปาริณา ไกรคุปต์ สส. จังหวัดราชบุรี จากพรรคพลังประชารัฐ ได้ให้ความเห็นชอบต่อกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ และการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวเพื่อเอาผิดผู้ชุมนุมที่เรียกร้องประชาธิปไตย⁴²

ระหว่างวันที่ 24 พฤศจิกายน 2563 ถึง 20 กุมภาพันธ์ 2564 ตำรวจได้ริเริ่มกระบวนการสอบสวนกับบุคคลอย่างน้อย 59 คนในข้อหาเกี่ยวกับความผิดในมาตรา 112⁴³ ผู้ที่อยู่ในกระบวนการสอบสวนส่วนใหญ่เป็นบุคคลสัญชาติไทยในช่วงอายุ 20-40 ปี และมีบทบาทสำคัญในการชุมนุมของเยาวชน รวมถึงในการเรียกร้องการปฏิรูปทางการเมืองอย่างกว้างขวางและการลดอำนาจสถาบันกษัตริย์⁴⁴ แกนนำการชุมนุมหลักหลายคนต้องเผชิญการถูกกล่าวหาในจำนวนหลายคดีด้วยข้อหาตามมาตรา 112

นักกิจกรรมเยาวชน เช่น เพนกวิน พิรัชฐ์ ชิวรักษ์ และรุ่ง ปนัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล ถูกฟ้องร้องใน 17 และ 8 คดีตามลำดับ ส่วนนายอานนท์ นำภา ทนายความด้านสิทธิมนุษยชนถูกฟ้องร้องจำนวน 10 คดี แกนนำการชุมนุมที่สำคัญอีกหนึ่งคนได้แก่ ไมค์ ภาณุพงศ์ จาดนอก ก็ถูกฟ้องจำนวน 7 คดีเช่นเดียวกัน⁴⁵ บุคคล

⁴² Bangkok Post, 'Lawmakers back Section 112', 12 December 2020, available at: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/2034035/lawmakers-back-section-112>.

⁴³ Thai Lawyers for Human Rights, 'The Number of Prosecutions'.

⁴⁴ James Lovelock, 'Young Thais defiant over lese majeste clampdown', *Union of Catholic Asian News*, 7 January 2021, available at: <https://www.ucanews.com/news/young-thais-defiant-over-lese-majeste-clampdown/90899#>.

⁴⁵ Thai Lawyers for Human Rights, 'สถิติผู้ถูกดำเนินคดีมาตรา 112 “หมิ่นประมาทกษัตริย์” ปี 2563-64', 18 February 2021, available at: <https://tlhr2014.com/archives/23983>.

ทั้งหมดนี้อาจถูกตัดสินโทษจำคุกเป็นเวลานาน หากถูกดำเนินคดีและตัดสินว่าผิด ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้มีความผิดในทุกกรรมและลงโทษสูงสุดแล้ว พิธีรัฐจะ ต้องจำคุกเป็นระยะเวลาถึง 255 ปี⁴⁶

มาตรา 112 ยังถูกใช้กับบุคคลที่วิพากษ์วิจารณ์ตัวบทกฎหมายด้วย พิมพ์ลิรี เพชร น้ำรอบ ที่ปรึกษาของ ARTICLE 19 ในประเทศไทย กำลังถูกตำรวจดำเนินการ สอบสวนจากการปราศรัยในที่สาธารณะ โดยเธอได้อ้างถึงแถลงการณ์ของเดวิด เคย์ ผู้รายงานพิเศษด้านการส่งเสริมและปกป้องสิทธิในเสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็นและการแสดงออกในเวลานั้นว่า กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ไม่ควรมีตำแหน่งแห่งที่ในประเทศประชาธิปไตย

หลังจากการขึ้นครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 ได้มีการ แก้ไขกฎหมายหลายฉบับเพื่อขยายพระราชอำนาจอย่างกว้างขวางในการจัดการ ดูแลทรัพย์สินส่วนพระองค์ที่มีจำนวนมหาศาล เมื่อไม่นานมานี้ มาตรา 112 ถูกใช้ ในการกล่าวหาบุคคลที่วิพากษ์วิจารณ์บริษัทที่พระมหากษัตริย์ถือหุ้นใหญ่ ในวันที่ 20 มกราคม 2563 กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้ยื่นฟ้องร้องต่อนาย ธานธร จึงรุ่งเรืองกิจ อดีตหัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ซึ่งปัจจุบันถูกยุบไปแล้ว ด้วย ข้อหาความผิดมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญาและพ.ร.บ.ว่าด้วยการกระ ทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ หลังจากนายธานธรได้วิพากษ์วิจารณ์บทบาท ของบริษัทสยามไบโอไซเอนซ์ในการผลิตวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อโควิด-19 ของ บริษัทแอสตราเซนเนก้าในประเทศไทย⁴⁷ พระมหากษัตริย์เป็นถือหุ้นของบริษัท สยามไบโอไซเอนซ์เกือบทั้งหมด⁴⁸

⁴⁶ James Lovelock, 'Young Thais'.

⁴⁷ Masayuki Yuda, 'Thailand targets Thanathorn for questioning king's vaccine maker', *Nikkei Asia*, 21 January 2021, available at: <https://asia.nikkei.com/Politics/Turbulent-Thailand/Thailand-targets-Thanathorn-for-questioning-king-s-vaccine-maker>.

⁴⁸ *Ibid.*

นอกจากนั้น กลุ่มผู้ที่ถูกสอบสวนในข้อหาความผิดฐานหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ยังรวมถึงนักเรียนมัธยมปลายอายุ 16 ปี และนักศึกษามหาวิทยาลัยอายุ 17 ปี นักเรียนอายุ 16 ปีอาจถูกตัดสินจำคุกสูงสุด 15 ปีจากการใส่เสื้อเอวลอยพร้อมข้อความ “พอกูชื่อมานะ ไม่ใช่วีรลวงกรรม” ด้านหลัง⁴⁹

ส่วนนักกิจกรรมคนอื่นๆ ตกเป็นเป้าหมายจากการใส่ชุดไทยเพื่อล้อเลียนเชื้อพระวงศ์ โพสต์เนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์บนเฟซบุ๊ก และปราศรัยว่าอำนาจและทรัพย์สินของกษัตริย์ควรถูกจำกัดโดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญ⁵⁰ หลายคนที่ได้รับหมายไม่ทราบว่าจะทำอะไรที่ถือเป็นการละเมิดมาตรา 112⁵¹

ในขณะที่เขียนรายงานฉบับนี้ คดีส่วนใหญ่ ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2563 ยังอยู่ในชั้นสอบสวนของตำรวจ

เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2564 อัยการสูงสุดได้สั่งฟ้องอานนท์ นำภา พิรัชฐ์ ชิวรักษ์ สมยศ พุกกะเวส และปติวัฒน์ สหายแย้ม แกนนำนักกิจกรรมอย่างเป็นทางการจากการข้องเกี่ยวกับการชุมนุมประท้วงในข้อหาละเมิดมาตรา 112 และ 116 (ความผิดฐานยุยงปลุกปั่น)⁵² ข้อหาดังกล่าวเกิดจากการเข้าร่วมการประท้วงเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2563 ในวันเดียวกันนี้ ศาลอาญากรุงเทพฯ ได้ปฏิเสธคำร้องขอประกันตัวของผู้ต้องหา พวกเขาจึงถูกนำไปควบคุมตัวก่อนพิจารณาคดีในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ศาลอุทธรณ์ปฏิเสธคำอุทธรณ์ต่อคำสั่งของศาลชั้นล่างใน

⁴⁹ Rebecca Ratcliffe, 'UN expert urges Thailand to stop targeting protesters with royal insult law', *The Guardian*, 27 December 2020, available at: <https://www.theguardian.com/world/2020/dec/27/un-thailand-protesters-royal-insult-law-lese-majesty>.

⁵⁰ Thai Lawyers for Human Rights, 'The number of prosecutions under "Lèse Majesté" in 2020-21'.

⁵¹ Rebecca Ratcliffe, 'UN expert urges Thailand to stop targeting protesters with royal insult law'.

⁵² Human Rights Watch, 'Thailand: Prominent Activists Held in Pre-Trial Detention', 9 February 2021, available at: <https://www.hrw.org/news/2021/02/09/thailand-prominent-activists-held-pre-trial-detention>.

การไม่ให้การประกันตัว⁵³ ปัจจุบันนักกิจกรรมทั้ง 4 คนยังคงถูกควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดีในขณะที่เขียนรายงานนี้

การควบคุมตัวนักกิจกรรมทั้ง 4 คนนี้ก่อนการพิจารณาคดีนี้เป็นพัฒนาการที่น่าเป็นห่วง และในเดือนมีนาคม 2564 คาดว่าสำนักงานอัยการสูงสุดจะตัดสินใจสั่งฟ้องบุคคลอีกอย่างน้อย 16 คนในกรณีการละเมิดมาตรา 112 การตั้งข้อหาและการควบคุมตัวบุคคลที่เป็นแกนนำการชุมนุมแนวหน้าเหล่านี้ส่งสัญญาณการเพิ่มความเข้มข้นในการลิดรอนสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมอย่างรุนแรงโดยรัฐบาล

การพิพากษาเอาผิดในข้อหาหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ในคดีที่ไม่มีความเคลื่อนไหวมานานยังบ่งบอกถึงความสนใจที่เพิ่มขึ้นของรัฐบาลในการใช้มาตรา 112 ในการปิดกั้นการพูดคุยสาธารณะในประเด็นเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ ในวันที่ 19 มกราคม 2564 ศาลอาญากรุงเทพฯ พิพากษาจำคุกนางอัญชัญ ปรีเลิศ อดีตข้าราชการเกษียณอายุ เป็นเวลา 87 ปีในความผิดในมาตรา 112 อัญชัญถูกกล่าวหาว่าได้แพร่วิดีโอคลิปและโพสต์เกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์จำนวน 29 ชิ้นลงบนยูทูปและเฟซบุค ศาลได้ลดโทษเหลือ 43 ปีครึ่ง เนื่องจากอัญชัญได้รับสารภาพ⁵⁴ คำพิพากษาจำคุกดังกล่าวมีระยะเวลานานที่สุดในประวัติศาสตร์การใช้กฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ของประเทศไทย ก่อนวันพิพากษาคดีของนางอัญชัญหนึ่งวัน ศาลยังได้ตัดสินเอาผิดนักกวีและนักวาดการ์ตูนในมาตรา 112 อีกด้วย

นอกเหนือจากการที่รัฐบาลไทยได้ดำเนินคดีต่อนักกิจกรรมแล้ว กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมยังมีการดำเนินการกวดขันสื่อโซเชียลต่างๆ เพื่อให้ความ

⁵³ Thai Lawyers for Human Rights, 'The Court of Appeal denied a request to release 4 protest leaders, citing their speeches have tarnished the reputation of the monarchy, despite the lack of final verdict', 19 February 2021, available at: <https://tlhr2014.com/en/archives/26164>.

⁵⁴ ARTICLE 19, 'Thailand: Record-breaking lèse-majesté sentence highlights need for legal reform', 21 January 2021, available at: <https://www.article19.org/resources/thailand-record-breaking-lese-majeste-sentence-highlights-need-for-legal-reform/>.

ร่วมมือในการปิดกั้นเนื้อหาเชิงวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ รัฐบาลไทยได้ขอให้เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูป และอีกหลายเว็บไซต์ลบโพสต์ที่เกือบหมิ่น โปสต์ที่รัฐบาลอ้างว่าละเมิดมาตรา 112⁵⁵ เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ได้ลบโพสต์ที่ถูกกล่าวอ้างดังกล่าวจำนวนหลายพันโพสต์ แต่ปฏิเสธที่จะลบทุกโพสต์ นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลฯ ได้เปิดเผยว่า กระทรวงฯ จะดำเนินการกับสื่อโซเชียลใดๆ ที่อนุญาตให้มีเนื้อหาที่ผิดกฎหมายอยู่บนพื้นที่ของตน⁵⁶

เนื่องจากเนื้อหาบนสื่อโซเชียลที่ถูกกล่าวหาว่าละเมิดกฎหมายหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ มีจำนวนมาก นายประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีจึงขอให้กระทรวงดิจิทัลฯ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ปอท.) ภายใต้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงการต่างประเทศ เร่งสอบสวนคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาบนโซเชียล⁵⁷ สำนักงานตำรวจแห่งชาติเปิดเผยว่า ผู้ที่ต้องสงสัยว่าเผยแพร่เนื้อหาล้อแหลมจะถูกเรียกไปสอบปากคำที่ปอท.⁵⁸ ในวันที่ 9 มกราคม 2564 ปอท. ได้เรียกพริษฐ์ ชิวารักษ์ และปณัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล มารายงานตัวด้วยตนเอง แต่ทั้งสองปฏิเสธและยื่นหนังสือแทน⁵⁹

ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติได้แสดงความเห็นอย่างหนักแน่นต่อคลื่นลูกใหม่ของการฟ้องคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ ใน

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ Bangkok Post, 'Cops to prosecute over "S112" posts', *Bangkok Post*, 6 January 2021, available at: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/2046063/cops-to-prosecute-over-s112-posts>.

⁵⁷ Komsan Tortermvasana, 'Speed up lese majeste inquiries: PM', *Bangkok Post*, 13 January 2021, available at: <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2049887/speed-up-lese-majeste-inquiries-pm>.

⁵⁸ Chiang Rai Times, 'Thailand's Cyber Cops to Arrest Social Media Users for Lese Majeste', *Chiang Rai Times*, 6 January 2021, available at: <https://www.chiangraitimes.com/crime-chiang-rai-thailand/thailands-cyber-cops-to-arrest-social-media-users-for-lese-majeste/>.

⁵⁹ Komsan Tortermvasana, 'Speed up lese majeste inquiries: PM'.

ประเทศไทย น.ส. ราวีนา ชัมดาซานิ โฆษกสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้แสดงความกังวลต่อการกลับมาใช้มาตรา 112 อีกครั้ง โดยเน้นย้ำถึงกรณีการฟ้องร้องต่อนักเรียนมัธยมปลายอายุ 16 ปี น.ส. ราวีนาเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขกฎหมาย เพื่อรับประกันว่ากฎหมายมีความสอดคล้องกับข้อ 19 ของ ICCPR⁶⁰ ในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2564 ไอริน คาน ผู้รายงานพิเศษด้านสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกคนใหม่ เคลเมนต์ โวล ผู้รายงานพิเศษด้านสิทธิในเสรีภาพในการชุมนุมและการรวมตัว และสมาชิกคณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวของสหประชาชาติ ได้แสดง “ความกังวลเป็นอย่างยิ่ง” ต่อการพุ่งสูงขึ้นของจำนวนคดีหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ และคำพิพากษาลงโทษต่อนางอัญชัญที่รุนแรงเกินไปเมื่อเดือนที่ผ่านมา

ข้อเสนอแนะ

ARTICLE 19 ขอเรียกร้องให้รัฐบาล

- ยุติการดำเนินคดีอาญาด้วยมาตรา 112 ในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยโดยทันที
- ปลอ่ยบุคคลที่ถูกคุมขังจากการละเมิดมาตรา 112 ในประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบันทุกคนโดยทันทีและไม่มีเงื่อนไข
- ยกเลิกมาตรา 112 ในประมวลกฎหมายอาญา

⁶⁰ Ravina Shamdasani, ‘Press briefing notes on Thailand’, *UN Office of the High Commissioner for Human Rights*, 18 December 2020, available at:

<https://www.ohchr.org/SP/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26621&LangID=E>.